

Οι αρχές της μάθησης μέσω υπηρεσιών (service learning) προς όφελος της γλωσσικής και πολιτισμικής ποικιλομορφίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Μετάφραση: Διαλεχτή Άνθη, Κατερίνα Ζούρου, Στεφανία Οικονόμου, [Web2Learn](#)

Ημερομηνία: 29 Δεκεμβρίου 2023

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or Erasmus+ National Agency for Higher Education (German Academic Exchange Service). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Ενημερωτικό δελτίο παραδοτέου

Αριθμός αναφοράς έργου	n°2022-1-DE01-KA220-HED-000086001
Διάρκεια του έργου	01.12.2022 - 30.11.2025
Ακρωνύμιο έργου	BOLD
Τίτλος του έργου	Η αξιοποίηση της γλωσσικής και πολιτιστικής ποικιλομορφίας για την ενίσχυση της κοινωνικής δράσης εντός και εκτός των ευρωπαϊκών πανεπιστημίων.
Τίτλος του εγγράφου	Οι αρχές της μάθησης μέσω παροχής υπηρεσιών για την αξιοποίηση της γλωσσικής και πολιτισμικής ποικιλομορφίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση
Συγγραφείς	Pilar Aramburuzabala, Nadia Gerritsen, Joana Duarte & Sívia Melo-Pfeifer
Μετάφραση στα ελληνικά	Διαλεχτή Άνθη, Κατερίνα Ζούρου, Στεφανία Οικονόμου (Web2Learn)
Εταίροι	UH, UAM, RUG, AMU, UAVR, W2L
Εγκρίθηκε από	Εξετάστηκε από όλους τους εταίρους
Περίληψη	Το παρόν έγγραφο περιλαμβάνει τις βασικές αρχές για την εφαρμογή εργαλείων μάθησης μέσω της παροχής υπηρεσιών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, όπως διαμορφώθηκαν από τα αποτελέσματα των στρογγυλών τραπεζών και των ερωτηματολογίων που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του έργου BOLD. Οι αρχές αυτές λειτουργούν ως κατευθυντήριες γραμμές για την οργάνωση του πλαισίου ένταξης ανάλογων πρωτοβουλιών μάθησης στο πανεπιστημιακό περιβάλλον, οι οποίες συμβάλλουν τόσο στον εμπλουτισμό της ακαδημαϊκής εμπειρίας όσο και στην ενίσχυση της συμμετοχής ατόμων προερχόμενων από ποικίλα γλωσσικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα.
Λέξεις-κλειδιά	Μάθηση μέσω υπηρεσιών, γλωσσική και πολιτιστική ποικιλομορφία, αρχές σχεδιασμού
Νομική δήλωση	Το παρόν υλικό διατίθεται υπό την άδεια Creative Commons Αναφορά Δημιουργού 4.0 Διεθνής .

Πίνακας περιεχομένων

Ενημερωτικό δελτίο παραδοτέου	2
Πίνακας περιεχομένων	3
Εισαγωγή	4
Τι είναι η μάθηση μέσω υπηρεσιών;	4
Ο ρόλος της μάθησης μέσω υπηρεσιών στα ΑΕΙ της Ευρώπης και ειδικότερα στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών	5
Η μάθηση υπηρεσιών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ευρώπη	5
Η μάθηση μέσω υπηρεσιών στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών	7
Η σύνδεση της μάθησης μέσω υπηρεσιών με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης.....	9
Τα αποτελέσματα των στρογγυλών τραπεζών BOLD.....	11
Οι αρχές σχεδιασμού των δραστηριοτήτων της μάθησης μέσω υπηρεσιών ωφελώντας τη γλωσσική και πολιτισμική ποικιλομορφία στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	12
1. Εντοπισμός των πραγματικών κοινωνικών αναγκών των ενδιαφερομένων με τη γλωσσική και πολιτιστική πολυμορφία.	13
2. Σύμπραξη.....	13
3. Αμοιβαιότητα	13
4. Καθορισμένοι στόχοι.....	13
5. Σύνδεση με το Πρόγραμμα Σπουδών	14
6. Εκπαίδευση του πολίτη	14
7. Μάθηση σε πραγματικές συνθήκες	14
8. Ενεργός συμμετοχή των μαθητών.....	14
9. Διευκόλυνση του συστηματικού αναστοχασμού των μαθητών	15
10. Εξασφάλιση υποστήριξης και καθοδήγησης των μαθητών	15
11. Ορισμός επαρκών χρονικών πλαισίων.....	15
12. Χρήση της διαδικασίας αξιολόγησης και τεκμηρίωσης	15
13. Εκτίμηση της διεπιστημονικότητας.....	16
14. Βιωσιμότητα	16
Πηγές.....	17

Εισαγωγή

Το συγκεκριμένο παραδοτέο στοχεύει στην εισαγωγή βασικών αρχών σχεδιασμού για την ένταξη πρωτοβουλιών μάθησης δια της παροχής υπηρεσιών σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ) στην Ευρώπη και υπάγεται στο πακέτο εργασίας με τίτλο "Ανάλυση τοπίου και αρχές κοινωνικής δράσης για την προώθηση της γλωσσικής και πολιτιστικής πολυμορφίας" του έργου BOLD. Στοχεύει στον εμπλουτισμό των εργαλείων των ΑΕΙ στον τομέα της κοινωνικής δράσης, μέσω της χρήσης καινοτόμων πρακτικών μάθησης και διδασκαλίας στο πλαίσιο ανασχεδιασμού των πανεπιστημιακών προγραμμάτων σπουδών. Το συγκεκριμένο πακέτο εργασίας περιλαμβάνει, επίσης, τη χαρτογράφηση 58 κοινωνικών πρωτοβουλιών σε πέντε ευρωπαϊκά περιβάλλοντα και τη διεξαγωγή οκτώ στρογγυλών τραπεζών με τους σχετικούς φορείς. Το πλαίσιο αυτό, συμβαδίζει με το συνολικό στόχο του έργου BOLD και αφορά την ενίσχυση της ενεργού συμμετοχής και δράσης στην κοινότητα τόσο του προσωπικού, όσο και των φοιτητών των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων μέσω της ανάπτυξης δεξιοτήτων που ενθαρρύνουν την κοινωνική δράση.

Το έργο BOLD υλοποιείται από τους ακόλουθους έξι εταίρους:

- Πανεπιστήμιο Aveiro, Πορτογαλία
- Universidad Autónoma de Madrid, Ισπανία
- Universite d'Aix Marseille, Γαλλία
- Πανεπιστήμιο του Αμβούργου, Γερμανία
- Πανεπιστήμιο του Groningen, Ολλανδία
- Web2Learn, Ελλάδα.

Τι είναι η μάθηση μέσω υπηρεσιών;

Η μάθηση μέσω υπηρεσιών (service learning, SL) αποτελεί μια εκπαιδευτική μέθοδο που προσφέρει στους φοιτητές την ευκαιρία να συμμετέχουν σε δραστηριότητες που στοχεύουν στην αντιμετώπιση στοχευμένων ανθρώπινων, κοινωνικών και περιβαλλοντικών αναγκών, με βάση τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης. Ειδικότερα, με την εφαρμογή αυτής της παιδαγωγικής μεθόδου η κοινωνική υπηρεσία ενσωματώνεται στο ακαδημαϊκό πρόγραμμα σπουδών συμβάλλοντας στην όξυνση του κριτικού προβληματισμού, στον εμπλουτισμό των εργαλείων μάθησης, στη διδασκαλία της πολιτικής ευθύνης καθώς και στην ενίσχυση κοινοτικής δράσης (EASLHE, 2021).

Επιπλέον, η μάθηση μέσω υπηρεσιών αποτελεί μια εκπαιδευτική διαδικασία, η οποία αξιολογείται και αποδίδονται στους φοιτητές ακαδημαϊκές μονάδες. Συγκεκριμένα, οι φοιτητές συμμετέχουν σε μια οργανωμένη δραστηριότητα παροχής υπηρεσιών που ανταποκρίνεται σε στοχευμένες ανάγκες της κοινότητας. Η εμπλοκή των φοιτητών σε αυτή τη διαδικασία μάθησης, τους επιτρέπει να αποκτήσουν μια ευρύτερη και ουσιαστική κατανόηση του γνωστικού αντικείμενου και να ενισχύσουν, ταυτόχρονα, το αίσθημα κοινωνικής ευθύνης. (Bringle και Hatcher, 1995, σ. 112).

Ο ρόλος της μάθησης μέσω υπηρεσιών στα ΑΕΙ της Ευρώπης και ειδικότερα στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών

Η μάθηση μέσω υπηρεσιών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ευρώπη

Το 2017, η Ευρωπαϊκή Ένωση δημοσίευσε την ανανεωμένη ατζέντα για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, στην οποία καλεί τα πανεπιστήμια να αντιμετωπίσουν την αυξανόμενη πόλωση της κοινωνίας και τη δυσπιστία απέναντι στους δημοκρατικούς θεσμούς αποκτώντας πιο ενεργό ρόλο στην προσέγγιση της κάθε κοινότητας και προωθώντας την κοινωνική ένταξη. Το έγγραφο αυτό, καλεί τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να "μην λειτουργούν σαν πύργοι από ελεφαντοδοντο, αλλά σαν πυρήνες μάθησης με συνείδηση για τον πολίτη, συνδεδεμένοι με τις κοινότητές τους", στους οποίους οι φοιτητές αναπτύσσουν δεξιότητες μέσω της συμμετοχής σε δραστηριότητες για την αντιμετώπιση πραγματικών προβλημάτων και σε εθελοντική εργασία προς όφελος της κοινότητας. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, είναι γεγονός ότι έχουν πραγματοποιηθεί κάποια βήματα προς την ενίσχυση της εμπλοκής των πολιτών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ωστόσο, υπάρχει ακόμη περιθώριο βελτίωσης. Η εφαρμογή εκπαιδευτικών πρακτικών, όπως η μάθηση μέσω υπηρεσιών, που ενσωματώνει την κοινωνική προσφορά στο πρόγραμμα σπουδών, αποτελούν ουσιαστικό μέσο για την ενίσχυση της μάθησης, την ανάπτυξη των δεξιοτήτων του πολίτη και την μεταμόρφωση της κοινότητας. Υπό αυτό το πρίσμα, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα οφείλουν να σχεδιάσουν αντίστοιχα προγράμματα που υιοθετούν αντίστοιχες πρακτικές.

Ιδιαίτερα στην Ευρώπη, όπου αυξάνεται η ανάγκη για δραστήριους και δημοκρατικούς πολίτες που υπερασπίζονται την κοινωνική δικαιοσύνη και ενισχύουν την κοινωνία για ένα καλύτερο μέλλον, το Πανεπιστήμιο δεν δύναται να παραμείνει αμέτοχο από αυτή τη διαδικασία. Σε αυτό το πλαίσιο, η έκκληση της ΕΕ προς τη τριτοβάθμια εκπαίδευση εξετάζει την αναθεώρηση της αποστολής της: η εκπαίδευση των φοιτητών καλείται να συμβάλλει ουσιαστικά στη διαμόρφωση υπεύθυνων πολιτών με ενεργό κοινωνικό ρόλο, χωρίς να εστιάζει αποκλειστικά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων για την διασφάλιση μιας

επιτυχημένης επαγγελματικής σταδιοδρομίας. Ως εκ τούτου, η λειτουργία της οφείλει να εστιάζει στην εκπαίδευση επαγγελματιών που συνδέονται ουσιαστικά με τις ανάγκες της κοινότητας. Επομένως, ο συνδυασμός της ακαδημαϊκής αυστηρότητας με την κοινωνική δέσμευση μπορούν να συμβάλλουν στην οργάνωση ενός καινοτόμου πανεπιστημιακού περιβάλλοντος που συνδυάζει θεωρία και πράξη για την αντιμετώπιση των κοινωνικών προκλήσεων (Aramburuzabala, 2022).

Με γνώμονα τα παραπάνω δεδομένα, η πιο κατάλληλη παιδαγωγική μέθοδος θεωρείται η βιωματική μάθηση, καθώς επιτρέπει στους φοιτητές να συνδέσουν την πρακτική εμπειρία με την εκπαίδευση που λαμβάνουν στην τάξη. Με ποιον τρόπο, όμως, μπορούν να συμμετέχουν οι φοιτητές σε αυτή την εκπαιδευτική διαδικασία; Η εξοικείωση των φοιτητών με την κοινωνική πραγματικότητα μπορεί να επιτευχθεί μέσω της αξιοποίησης ποικίλων εκπαιδευτικών εργαλείων. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα, τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια ανέπτυξαν πρωτοβουλίες εθελοντισμού μέσω της σύναψης συνεργασιών σε διεθνές επίπεδο. Σταδιακά, ανάλογες πρακτικές έλαβαν θεσμική υποστήριξη σε πολλά ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, στα οποία οργανώθηκαν ειδικά τμήματα για τον σχεδιασμό βιωματικών δραστηριοτήτων, την εύρεση κονδυλίων για την υλοποίηση τους, και στην ένταξη τους στο ακαδημαϊκό πρόγραμμα με την χορήγηση πιστωτικών μονάδων, χωρίς όμως να συνδέονται στενά με το ακαδημαϊκό πρόγραμμα (Hoyt, 2014).

Η μάθηση μέσω υπηρεσιών εμφανίστηκε σε ορισμένα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια στις αρχές του 21ου αιώνα και στηρίζεται στις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης. Η μεθοδολογία της ξεπερνά τα όρια του πανεπιστημίου καθώς συνδέεται με την κοινότητα και τις ανάγκες της, συμβάλλοντας στη βελτίωση της κοινωνίας και, ειδικότερα, της ζωής των ευάλωτων κοινωνικά ατόμων. Παράλληλα, αποτελεί μια εκπαιδευτική μέθοδο που ενώνει τη θεωρία με την πράξη βελτιώνοντας τη διαδικασία μάθησης.

Πριν την εισαγωγή της μάθησης υπηρεσιών σε ευρωπαϊκό επίπεδο, είχε ήδη εφαρμοστεί ως μέθοδος σε πανεπιστημιακές δομές σε παγκόσμιο επίπεδο. Συγκεκριμένα, η υποστήριξη των δράσεων δεν περιοριζόταν αποκλειστικά από την ανάπτυξη και την υλοποίηση χρηματοδοτούμενων έργων αλλά από οργανωμένες δομές που λειτουργούσαν εντός και εκτός του πανεπιστημίου (Aramburuzabala et al., 2019). Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, κατά τη πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα, τα πρώτα παραδείγματα ξεκίνησαν αθόρυβα από μεμονωμένους καθηγητές σε πανεπιστήμια, κυρίως της Ιρλανδίας, της Γερμανίας και της Ισπανίας. Στη δεύτερη δεκαετία, σημειώνεται η οργάνωση των δικτύων προώθησης της ανταλλαγής εμπειριών και έρευνας και η ανάπτυξη των εθνικών δικτύων όπως το Campus Engage (στην Ιρλανδία), το Δίκτυο για την Κοινωνική Ευθύνη στην Ανώτατη Εκπαίδευση (στη Γερμανία) και το Δίκτυο Πανεπιστημιακής Υπηρεσιακής Μάθησης (στην Ισπανία), ενώ το 2019 ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Ένωση για τη Μάθηση Υπηρεσιών στην Ανώτατη Εκπαίδευση (EASLHE). Στην ένωση εντάσσεται το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο της Υπηρεσιακής Μάθησης στην Ανώτατη Εκπαίδευση (EOSLHE), το οποίο αριθμεί 154 δράσεις μάθησης μέσω των υπηρεσιών που έλαβαν χώρα σε 20 ευρωπαϊκές χώρες: Αλβανία, Αυστρία, Βέλγιο, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κροατία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λιθουανία, Κάτω

Χώρες, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Ισπανία, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο και Ουκρανία (<https://www.eoslhe.eu>). Επιπλέον, από το 2009 έχουν ιδρυθεί 10 εθνικά δίκτυα σε ευρωπαϊκές χώρες: στην Αυστρία, τη Φινλανδία, τη Φλάνδρα, τη Γερμανία, την Ιρλανδία, την Ιταλία, την Πορτογαλία, την Ισπανία, την Ελβετία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Η κατάσταση παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις, όσο η χρήση και η έρευνα σχετικά με την μάθηση μέσω υπηρεσιών αυξάνεται σε όλες τις παραπάνω χώρες. Ωστόσο, διακρίνονται σημαντικές διακυμάνσεις μεταξύ των χωρών. Συγκεκριμένα, ορισμένες χώρες βρίσκονται σε φάση προσανατολισμού και μαζικής ενημέρωσης για τα οφέλη υιοθέτησης αυτής της μεθόδου. Κάποιες χώρες, παράλληλα, έχουν προχωρήσει σε διαδικασία θεσμοθέτησης ενώ υπάρχουν και μερικές χώρες που δεν παρουσιάζουν ενδείξεις προς την κατεύθυνση υιοθέτησης και εφαρμογής της πρακτικής (Cayuela, Aramburuzabala & Ballesteros, 2020).

Η θεσμοθέτηση της μάθησης μέσω υπηρεσιών αντιπροσωπεύει μια πολυδιάστατη διαδικασία που ενσωματώνει κοινωνικές αξίες στο πρόγραμμα σπουδών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, προκειμένου η μάθηση μέσω υπηρεσιών να ενσωματωθεί στην κουλτούρα του ιδρύματος. Η διαδικασία αυτή εστιάζει στην ένταξη της μάθησης μέσω υπηρεσιών (Service Learning - SL) στο στρατηγικό σχεδιασμό του εκάστοτε ιδρύματος και κατ' επέκταση την παροχή των αναγκών πόρων για την υποστήριξη της. Ειδικότερα, περιλαμβάνονται η δημιουργία ενός γραφείου για τη Μάθηση με Υπηρεσίες, η παροχή προσωπικού, η χρηματοδότηση, ο χώρος, η κατάρτιση, η επιβράβευση του διδακτικού προσωπικού, η αναγνώριση πιστωτικών μονάδων για τη συμμετοχή των φοιτητών και η αξιολόγηση του προγράμματος. Στην Ευρώπη, ολοένα και περισσότερα πανεπιστήμια δρομολογούν τη σύσταση επίσημων δομών, όπως το Δίκτυο Πανεπιστημιακών Γραφείων Μάθησης Υπηρεσιών της Μαδρίτης (<https://blogs.upm.es/tellus/2022/04/27/red-madrilena-de-oficinas-universitarias-de-aprendizaje-servicio-aps/>).

Η μάθηση μέσω υπηρεσιών στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών

Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών αποτελεί έναν από τους βασικούς τομείς όπου η μάθηση μέσω υπηρεσιών έχει αποδειχθεί πολύτιμο εκπαιδευτικό εργαλείο. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, διάφορες μελέτες απέδειξαν ότι η ενσωμάτωση της μάθησης μέσω υπηρεσιών στο πρόγραμμα σπουδών είχε θετικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη ικανών εκπαιδευτικών με υπεύθυνη στάση και ενσυναίσθηση έναντι των άλλων. Συνεπώς, προτείνεται η ένταξη της μάθησης μέσω υπηρεσιών στα προγράμματα σπουδών της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών.

Επιπρόσθετα, ο Eric Digest το 1998 υποστηρίζει ότι η συμμετοχή των φοιτητών εκπαιδευτικών σε προγράμματα μάθησης μέσω υπηρεσιών (SL) είχε αντίκτυπο στην

ανάπτυξη ποικίλων δεξιοτήτων όπως η ικανότητα προγραμματισμού και επικοινωνίας με γονείς και εκπροσώπους, βελτίωσης της αυτοεκτίμησης και της αυτοαποτελεσματικότητας, η καλλιέργεια θετικής στάσης προς τη συμμετοχή σε κοινοτικές δραστηριότητες και η ενίσχυση του αισθήματος κοινωνικής δέσμευσης.

Πρώιμες μελέτες, όπως η ανασκόπηση του πεδίου που πραγματοποιήθηκε από τους Root, Callagan και Sepansky (2002), περιείχαν ποιοτικές μελέτες στις οποίες αναδεικνύονταν η σύνδεση μεταξύ της μάθησης μέσω υπηρεσιών (SL) και της ανάπτυξης ικανοτήτων που ενθαρρύνουν την αποτελεσματική διδασκαλία. Υπογραμμίζεται, ταυτόχρονα, η ενίσχυση της ευαισθησίας σε ζητήματα διαφορετικότητας και της δέσμευσης στη διδασκαλία. Σε μια εκτεταμένη ποσοτική έρευνα με φοιτητές εκπαιδευτικών από έξι προγράμματα SL, παρατηρήθηκε ότι ένα σημαντικό ποσοστό των συμμετεχόντων ανέφερε αλλαγές στις απόψεις τους για τη διδασκαλία και τους φοιτητές ως αποτέλεσμα της εμπειρίας.

Οι ερευνητές συνοψίζουν τα ευρήματα σε τρεις κύριες πτυχές στις οποίες η μάθηση μέσω υπηρεσιών φαίνεται να έχει άμεση επίδραση. Πρώτον, σημειώνεται σημαντική επίδραση στην ανάπτυξη της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών στα μαθησιακά επιτεύγματα των μαθητών. Έτσι, δίνεται η δυνατότητα αυτοαξιολόγησης και καλλιέργειας απόψεων και πεποιθήσεων που συνδράμουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Δεύτερον, παρατηρείται αύξηση της ψυχολογικής σύνδεσης του εκπαιδευτικού με το επάγγελμα και τρίτον, ενισχύεται η δέσμευση για την ενσωμάτωση και τη συμμετοχή σε δραστηριότητες SL στη μελλοντική επαγγελματική τους πορεία. Συνολικά, η αξιοποίηση της μεθόδου SL συνεισφέρει στην ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα διαφορετικότητας και στην αλλαγή απόψεων και προσεγγίσεων στη διδασκαλία.

Με βάση τα παραπάνω, η χρήση της SL αποτελεί πολύτιμο εφόδιο στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Οι Buchanan, Baldwin και Rudisill (2008) σχολιάζουν αυτό το ζήτημα ως εξής:

Μέσω των εμπειριών που προσφέρει η μάθηση υπηρεσιών, οι φοιτητές εκπαιδευτικοί μαθαίνουν να είναι επαγγελματίες με κοινωνική ενσυναίσθηση σε ζητήματα που αφορούν την κοινότητα. Ενισχύεται ο προβληματισμός και η αυτοκριτική μέσω μίας διαδικασίας μάθησης και πρακτικής εφαρμογής, όπως και η εργασία με παιδιά σε συγκεκριμένα πλαίσια (σελ. 30).

Όταν εξετάζεται η σχέση της (SL) με πτυχές όπως η δέσμευση, η αυτοαποτελεσματικότητα, ο επαναπροσδιορισμός αντιλήψεων για άλλους πολιτισμούς και των προκαταλήψεων, είναι εμφανές ότι η χρήση της SL επηρεάζει τη διαδικασία μετάβασης του ατόμου από τον ρόλο του φοιτητή σε αυτόν του διδάσκοντα (Root, Callagan, & Sepansky, 2002; Tinkler, Tinkler, Reyes & Elkin, 2019) εκτός από το αξιακό πλαίσιο αναφοράς του. Η SL μπορεί να θεωρηθεί ως ένα βασικό εργαλείο για την παροχή

εμπειριών που διευκολύνουν τον αναστοχασμό των μελλοντικών εκπαιδευτικών σχετικά με τις ηθικές πτυχές του επαγγέλματος και τον ρόλο τους σε αυτό.

Τα τελευταία χρόνια, αναδείχθηκε η κοινωνική προοπτική της μάθησης μέσω υπηρεσιών. Ο Cerrillo (2021) επισημαίνει ότι η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών χρειάζεται να αντιμετωπιστεί τόσο ως ένα ζήτημα μάθησης όσο και ως ένα πολιτικό ζήτημα, με έμφαση σε θέματα ίσης πρόσβασης και κοινωνικής δικαιοσύνης στην εκπαίδευση. Επομένως, τονίζεται ότι η μάθηση μέσω υπηρεσιών και ο αναστοχασμός ενθαρρύνουν τους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς να εξετάζουν με κριτικό πνεύμα ζητήματα όπως ο ρατσισμός και η κοινωνική προσβασιμότητα.

Ακόμη έρευνες επιβεβαιώνουν ότι η μάθηση μέσω παροχής υπηρεσιών (SL) ως αντικείμενο σε προγράμματα σπουδών εκπαίδευσης εκπαιδευτικών προσφέρει τη δυνατότητα μύησης και εξοικείωσης των φοιτητών με κρίσιμες θεματικές που αφορούν ζητήματα εξουσίας, προνομιών, και κοινωνικής δικαιοσύνης, ενώ παράλληλα εξετάζει τον τρόπο με το οποίο προσεγγίζονται στο σχολικό περιβάλλον (Iyer, Carrington, Mercer & Selva, 2018). Επιπλέον, γίνεται κατανοητό ότι η αξιοποίηση της SL για την επιτυχή μεταστροφή παγιωμένων απόψεων και εργαλείων μελλοντικών εκπαιδευτικών, μπορεί να επιτευχθεί με την χρήση δραστηριοτήτων που ενθαρρύνουν την κριτική προσέγγιση των φοιτητών για το τρόπο με τον οποίο η κοινωνία, και ιδίως τα σχολεία, συντηρούν απόψεις που αφορούν τις κοινωνικές ανισότητες (Winterbottom, Lake, Ethridge, Kelly & Stubblefield, 2013 - Franco, 2000).

Η σύνδεση της μάθησης μέσω υπηρεσιών με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης

Η Ατζέντα του 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη αποτελεί ορόσημο μετασχηματισμού με τη δημοσίευση ενός φιλόδοξου σχεδίου με οικουμενικό όραμα, κοινές αρχές, στρατηγική εφαρμογής και ένα παγκόσμιο πλαίσιο αναθεώρησης που περιλαμβάνει 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) για την εξάλειψη της φτώχειας και την ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης (United Nations, 2015).

Στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης, μία από τις σημαντικότερες συζητήσεις αφορά την ανάγκη και τη κρισιμότητα της ενσωμάτωσης των ΣΒΑ στην εκπαίδευση και, πιο συγκεκριμένα, στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, επειδή τα πανεπιστήμια είναι τα βασικά ιδρύματα που αναμένεται να προωθήσουν σκόπιμα την επίτευξή τους. Ωστόσο, προκειμένου να επιτευχθούν οι ΣΒΑ, είναι απαραίτητο να αλλάξει το ακαδημαϊκό παράδειγμα, εφαρμόζοντας παιδαγωγικές μεθόδους που προωθούν τη δράση των φοιτητών και τα μαθησιακά αποτελέσματα που συμβάλλουν στην τόνωση των κινήτρων και της κριτικής σκέψης των φοιτητών όσον αφορά τον τομέα της βιώσιμης ανάπτυξης (Ribeiro, Miranda, Themudo, Gonçalves, Bringle, Rosário & Aramburuzabala, 2023)

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση καλείται να προβληματιστεί σχετικά με τους ΣΒΑ στα προγράμματά της, να αναπτύξει προτάσεις που θα ενσωματώνουν την αειφορία στα προγράμματα σπουδών και να λάβει υπόψη της την Ατζέντα 2030. Ωστόσο, δεν αρκεί η προώθηση της απόκτησης γνώσεων σχετικά με τη βιωσιμότητα- η τριτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει επίσης να διευκολύνει τη χρήση μεθοδολογιών ως μοντέλων βιώσιμης ανάπτυξης για τους φοιτητές. Μια από αυτές τις μεθοδολογίες είναι η μάθηση μέσω υπηρεσιών: μια παιδαγωγική μέθοδος που εμπλέκει τους φοιτητές στην παροχή υπηρεσιών ως ένα μέσο εκπαίδευσης σχετικά με την αειφορία, το οποίο συμμορφώνεται με τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης σε περιβάλλοντα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ως εκ τούτου, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι, εκτός από εκπαιδευτικό εργαλείο για την αειφόρο ανάπτυξη, η μάθησης μέσω υπηρεσιών είναι μια εγγενώς αειφόρος εκπαιδευτική δράση. (Aramburuzabala & Cerrillo, 2023).

Η μάθησης μέσω υπηρεσιών όχι μόνο διευκολύνει την απόκτηση γνώσεων σχετικά με την αειφορία και συμβάλλει στη βελτίωση των κοινοτήτων, αλλά η ίδια η μέθοδος αποτελεί μοντέλο αειφόρου ανάπτυξης για τους μαθητές, καθώς είναι εγγενώς αειφόρος: μέσω της μάθησης υπηρεσιών, οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί δεν προβληματίζονται απλώς για την αειφορία, αλλά αναπτύσσουν στην πράξη έργο για την κοινωνική και περιβαλλοντική αειφορία σε μια συγκεκριμένη περιοχή, στην οποία βελτιώνουν αποτελεσματικά και σε πραγματικές συνθήκες την κατάσταση αυτού για το οποίο εργάζονται και προωθούν, σε κάποιο βαθμό, την αειφόρο ανάπτυξη (Aramburuzabala, Cerrillo και Tello, 2015).

Από τη σκοπιά της αειφορίας, η μάθηση μέσω υπηρεσιών θα ήταν ένα πιο ισχυρό εργαλείο αν λειτουργούσε με έμφαση στη βιώσιμη ανάπτυξη, καθοδηγώντας όλες τις φάσεις της, από την πρώτη στιγμή κατά την οποία εντοπίζονται οι κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανάγκες μέχρι τις τελικές φάσεις του εορτασμού και της διάδοσης. Ο αναστοχασμός σχετικά με τη συμβολή των έργων στην αειφόρο ανάπτυξη είναι απαραίτητος. Τα έργα μάθησης υπηρεσιών θα πρέπει να εξετάζουν ρητά την ανάπτυξη οριζόντιων ικανοτήτων για την αειφορία.

Η χρήση αυτής της μεθόδου στην τριτοβάθμια εκπαίδευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη, χρειάζεται τη θεσμοθέτηση της μάθησης μέσω υπηρεσιών, διασφαλίζοντας ότι όλοι οι φοιτητές έχουν πρόσβαση σε αυτού του είδους τα έργα καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών τους.

Τα αποτελέσματα των στρογγυλών τραπεζών BOLD

Η κοινοπραξία BOLD διοργάνωσε οκτώ στρογγυλές τράπεζες με εκπροσώπους κοινωνικών δράσεων, καθώς και άλλους σχετικούς φορείς, όπως μαθητές και εκπαιδευτές εκπαιδευτικών (για περισσότερες πληροφορίες, βλ. την έκθεση σύνθεσης των στρογγυλών τραπεζών – Gerritsen et al., 2023) για την βαθύτερη κατανόηση των ευκαιριών και των προκλήσεων της θεσμοθέτησης για την προώθηση της πολιτιστικής και γλωσσικής πολυμορφίας και της συμμετοχής των πολιτών. Μετά την παρουσίαση

κάθε μιας από τις πρωτοβουλίες, κατά την οποία ανταλλάχθηκαν καλές πρακτικές μεταξύ φορέων και ΑΕΙ και εντοπίστηκαν ανάγκες συνεργασίας, πραγματοποιήθηκε συζήτηση σε πάνελ για να διαπιστωθούν τα δυνατά και αδύνατα σημεία των συνεργασιών, προκειμένου να καθοριστούν αρχές σχεδιασμού για κοινωνική δράση μέσω SL που περιλαμβάνει την πολιτιστική και γλωσσική πολυμορφία.

Σύμφωνα με τους συμμετέχοντες στις στρογγυλές τράπεζες του έργου BOLD, για να επιτύχουν τέτοιες συνεργασίες, οι διαδρομές SL θα πρέπει να έχουν ισχυρή κοινωνική σημασία. Κατά τη διάρκεια όλων των στρογγυλών τραπεζών, οι εκπρόσωποι των πρωτοβουλιών και των ΑΕΙ τόνισαν τη σημασία μιας ισχυρής σύνδεσης με τις προκλήσεις στην κοινότητα και την κοινωνία για τις διαδρομές μάθησης υπηρεσιών σε πλαίσια ποικιλομορφίας. Η σύνδεση της μάθησης μέσω υπηρεσιών με την αντιμετώπιση κοινωνικών προκλήσεων όχι μόνο θα συμβάλλει στην ανάδειξη της συνάφειας της SL για τους φοιτητές και τις κοινότητες, αλλά μπορεί επίσης να αυξήσει τον αντίκτυπο των δράσεων για την προώθηση της πολιτισμικής και γλωσσικής πολυμορφίας.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο για τη θεσμοθέτηση της SL είναι η επείγουσα ανάγκη να υπάρχουν κοινές ευθύνες και δεσμεύσεις στις διαδρομές της SL. Οι φορείς και οι εκπρόσωποι των δύο μερών δεν πρέπει μόνο να αναλάβουν κοινή δέσμευση για υποστήριξη, επικοινωνία και μέτρα για τη διατήρηση της συνεργασίας- οι συμμετέχοντες στα στρογγυλά τραπέζια BOLD συμφώνησαν επίσης ότι πρέπει να υπάρχει μια κατάσταση αμοιβαίας μάθησης. Η έννοια του ολοκληρωμένου σχεδιασμού προτάθηκε ως ένας τρόπος για να διευκολυνθεί αυτό σε αρκετές συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί με προσαρμοσμένα σχέδια SL με βάση τις ανάγκες και των δύο ΑΕΙ, των φοιτητών και των πρωτοβουλιών τους. Κατά τη διάρκεια αρκετών συζητήσεων στρογγυλής τραπέζης, τέθηκε η ιδέα της ανταλλαγής προσδοκιών και αντιλήψεων για τη SL και την ποικιλομορφία μεταξύ όλων των μερών. Η καθοδήγηση των φοιτητών, η κατάρτιση των καθηγητών και η διαμεσολάβηση των δραστηριοτήτων SL από τα ΑΕΙ θα μπορούσαν να ενισχύσουν περαιτέρω την αμοιβαία μάθηση, σύμφωνα με τους συμμετέχοντες σε πολλές συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης.

Οι περιορισμοί και οι προκλήσεις που προέκυψαν από τις συζητήσεις σχετίζονται με τον εθελοντικό χαρακτήρα πολλών κοινωνικών δράσεων. Οι πρωτοβουλίες συχνά εξαρτώνται από εθελοντές, εθελοντικές υπηρεσίες και περιορισμένους πόρους. Αυτό θα μπορούσε να επηρεάσει τη βιωσιμότητα, την αναγνώριση και τη ρύθμιση των διαδρομών SL.

Μια άλλη πρόκληση αποτελεί η πολυπλοκότητα της επισημοποίησης των μαθησιακών διαδρομών και των συνεργασιών λόγω νομοθετικών θεμάτων ή κανονισμών. Όταν οι αρχές της μάθησης υπηρεσιών δεν ευθυγραμμίζονται με τις νομοθετικές απαιτήσεις και τις δηλώσεις των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων θα μπορούσαν ενδεχομένως να περιορίσουν τη συνεργασία. Θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι διαφορές μεταξύ των εταίρων του BOLD σε εθνικό επίπεδο. Ενώ η κατάσταση αυτή απαιτεί ευελιξία και προσαρμοστικότητα στις

Κάτω Χώρες, οι συμμετέχοντες στην Ισπανία προτείνουν τη χρήση ενός σαφούς νομοθετικού πλαισίου.

Επιπλέον, οι προτάσεις για τη βελτίωση της θεσμοθέτησης της μάθησης μέσω υπηρεσιών που περιλαμβάνουν την πολιτιστική και γλωσσική πολυμορφία θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση ορισμένων από αυτές τις προκλήσεις. Για παράδειγμα, σε αρκετές συζητήσεις τονίστηκε η σημασία της ενσωμάτωσης των προγραμμάτων σπουδών, των πιστωτικών μονάδων και των ικανοτήτων των ΑΕΙ με στόχους και δραστηριότητες κοινωνικής δράσης. Αυτό θα μπορούσε επίσης να επιτευχθεί με την αναγνώριση των έργων SL μέσω προγραμμάτων τιμής ή πρόσθετων πιστοποιητικών. Τέλος, πολλοί συμμετέχοντες στις στρογγυλές τράπεζες τόνισαν τον επείγοντα χαρακτήρα της ανάπτυξης και διασφάλισης της βιωσιμότητας. Στις στρογγυλές τράπεζες στην Πορτογαλία, προτάθηκε ο σχεδιασμός και η εφαρμογή μιας σταδιακής προσέγγισης με επιλογές παρεμβάσεων.

Οι αρχές σχεδιασμού των δραστηριοτήτων της μάθησης μέσω υπηρεσιών ωφελώντας τη γλωσσική και πολιτισμική ποικιλομορφία στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Σε προηγούμενες έρευνες (Grönlund & Nortomaa, 2017), έχουν προταθεί διάφορα γενικά πρότυπα ποιότητας για δραστηριότητες μάθησης υπηρεσιών. Ακολουθώντας τις ιδέες των στρογγυλών τραπεζών BOLD, τα εν λόγω πρότυπα ποιότητας αναθεωρήθηκαν από την κοινοπραξία BOLD, ώστε να λειτουργήσουν ως αρχές σχεδιασμού της μάθησης υπηρεσιών στον τομέα της γλωσσικής και πολιτισμικής ποικιλομορφίας.

1. Εντοπισμός των πραγματικών κοινωνικών αναγκών των ενδιαφερομένων με τη γλωσσική και πολιτιστική πολυμορφία.

Το SL ανταποκρίνεται και στις δύο πραγματικές προκλήσεις της κοινότητας, έχει νόημα και είναι σχετικό με τους εταίρους της κοινότητας και τους φοιτητές που εργάζονται γύρω από θέματα γλωσσικής και πολιτισμικής ποικιλομορφίας. Θέματα σχετικά με την ένταξη, τη συμμετοχή, τη γλωσσικά και πολιτισμικά ευαίσθητη διδασκαλία και μάθηση, τις διαπολιτισμικές ικανότητες κ.λπ. θα πρέπει να βρίσκονται στο επίκεντρο των αναγκών των ενδιαφερομένων.

1. Η συνιστώσα της υπηρεσίας ανταποκρίνεται σε μια πραγματική ανάγκη των πολιτών σε σχέση με τη γλωσσική και πολιτιστική πολυμορφία
2. Το SL έχει νόημα και σημασία για τους εταίρους της κοινότητας και τους μαθητές και σχετίζεται με τη γλωσσική και πολιτιστική ποικιλομορφία.

3. Η εξέταση αναγκών είναι ζωτικής σημασίας για την αντιμετώπιση της γλωσσικής και πολιτιστικής ποικιλομορφίας

2. Σύμπραξη

Οι κοινοτικές οργανώσεις εκτιμώνται ως εταίροι στην προώθηση της γλωσσικής και πολιτιστικής πολυμορφίας.

4. Ζητήθηκε η γνώμη των κοινωνικών εταίρων
5. Οι κοινοτικές οργανώσεις εκτιμώνται ως εταίροι

3. Αμοιβαιότητα

Υπάρχει ροή γνώσεων, πληροφοριών και οφελών και προς τις δύο κατευθύνσεις μεταξύ του Πανεπιστημίου και των κοινωνικών εταίρων του σε δραστηριότητες που σχετίζονται με τη γλωσσική και πολιτιστική πολυμορφία.

6. Υπάρχει ροή γνώσεων, πληροφοριών και οφελών και προς τις δύο κατευθύνσεις μεταξύ του Πανεπιστημίου και των κοινωνικών εταίρων του σε δραστηριότητες
7. Κάθε άτομο, οργανισμός και οντότητα που εμπλέκεται στην μάθηση μέσω υπηρεσιών στην οποία συμμετέχει τόσο ως δάσκαλος όσο και ως μαθητής.

4. Καθορισμένοι στόχοι

. Οι στόχοι και οι αξίες συζητούνται με τον κοινοτικό εταίρο και σχετίζονται με την προώθηση της γλωσσικής και πολιτιστικής ποικιλομορφίας.

8. Οι καθορισμένοι στόχοι είναι εφικτοί και μετρήσιμοι, για το συγκεκριμένο έργο SL
9. Οι στόχοι και οι αξίες συζητούνται με τον κοινοτικό εταίρο.

5. Σύνδεση με το Πρόγραμμα Σπουδών

Το SL συνδέεται με το πρόγραμμα σπουδών των φοιτητών, ιδίως όσον αφορά θέματα που αφορούν τη γλωσσική και πολιτισμική ποικιλομορφία. Αυτό απαιτεί την ενεργό συμμετοχή των εκπαιδευτικών/του ακαδημαϊκού προσωπικού, τη συστηματική ενσωμάτωση στα προγράμματα σπουδών και τη δυνατότητα αναγνώρισης. Η αναγνώριση των πιστωτικών μονάδων πραγματοποιείται κανονικά.

10. Το SL συνδέεται με το πρόγραμμα σπουδών/σπουδών των φοιτητών
11. Οι εκπαιδευτικοί/το ακαδημαϊκό προσωπικό συμμετέχουν ενεργά
12. Η SL ενσωματώνεται στο πρόγραμμα σπουδών με συστηματικό τρόπο
13. Η SL έχει αναγνώριση στις πιστωτικές μονάδες που παρέχουν τα AEI

6. Εκπαίδευση του πολίτη

Οι προσωπικές και κοινωνικές ικανότητες, ως σημαντική κατηγορία μαθησιακών στόχων των μαθητών (εκτός από τους ακαδημαϊκούς μαθησιακούς στόχους).

14. Η εκπαίδευση των πολιτών που σχετίζεται με τις προσωπικές και κοινωνικές ικανότητες, είναι μια σημαντική κατηγορία μαθησιακών στόχων των μαθητών (εκτός από τους ακαδημαϊκούς μαθησιακούς στόχους).

7. Μάθηση σε πραγματικές συνθήκες

Η ακαδημαϊκή θεωρία εξετάζεται σε ένα πραγματικό πλαίσιο. Το κύριο περιβάλλον μάθησης στο SL βρίσκεται έξω από την τάξη σε πραγματικές συνθήκες των κοινωνικών εταίρων. Προσφέρει ευκαιρίες μάθησης και εμβάθυνσης της κατανόησης για όλους τους συμμετέχοντες (φοιτητές, διδάσκοντες και κοινωνικούς εταίρους) σε σχέση με τη γλωσσική και πολιτισμική ποικιλομορφία.

15. Η ακαδημαϊκή θεωρία για τη γλωσσική και πολιτιστική πολυμορφία εξετάζεται σε ένα πραγματικό πλαίσιο
16. Η SL προσφέρει ευκαιρίες μάθησης και εμβάθυνσης της κατανόησης για όλους τους συμμετέχοντες (φοιτητές, καθηγητές και κοινωνικούς εταίρους).

8. Ενεργός συμμετοχή των μαθητών

Οι φοιτητές συνεργάζονται ενεργά με τους εταίρους της κοινότητας στο σχεδιασμό και το σχεδιασμό του έργου για την προώθηση της γλωσσικής και πολιτισμικής ποικιλομορφίας.

17. Οι μαθητές έχουν ισχυρή φωνή στο σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση της εμπειρίας SL.

9. Διευκόλυνση του συστηματικού αναστοχασμού των μαθητών

Ο SL διευκολύνει τον ενεργό, τακτικό και συνεχή προβληματισμό των μαθητών με την καθοδήγηση του διδακτικού προσωπικού ή/και των κοινωνικών εταίρων. Ο αναστοχασμός πρέπει να οδηγεί στην κατανόηση των διαφορετικών προοπτικών των προκλήσεων στην προώθηση της γλωσσικής και πολιτισμικής ποικιλομορφίας. Για τους μαθητές είναι σημαντικό να συνδέσουν τις εμπειρίες τους με το θεωρητικό και μεθοδολογικό υπόβαθρο του αντικειμένου

18. Η SL διευκολύνει τον ενεργό, τακτικό και συνεχή προβληματισμό των μαθητών.
19. Ο αναστοχασμός καθοδηγείται από το διδακτικό προσωπικό
20. Ο αναστοχασμός καθοδηγείται από τους κοινωνικούς εταίρους.
21. Ο αναστοχασμός οδηγεί στην κατανόηση των διαφορετικών προοπτικών των προκλήσεων.
22. Υπάρχει ένας μηχανισμός που ενθαρρύνει τους φοιτητές να συνδέσουν την εμπειρία τους στην υπηρεσία με το ακαδημαϊκό πρόγραμμα σπουδών.
23. Υπάρχει ένας μηχανισμός που ενθαρρύνει τους μαθητές να προβληματιστούν σχετικά με τα αποτελέσματα της υπηρεσίας

10. Εξασφάλιση υποστήριξης και καθοδήγησης των μαθητών

Τόσο από το ακαδημαϊκό προσωπικό όσο και από τους κοινωνικούς εταίρους.

24. Υποστήριξη και καθοδήγηση των φοιτητών από το ακαδημαϊκό προσωπικό

25. Υποστήριξη και καθοδήγηση των μαθητών από τους κοινωνικούς εταίρους

11. Ορισμός επαρκών χρονικών πλαισίων

Προκειμένου να καταστούν αποτελεσματικές και βιώσιμες οι εμπειρίες και η μάθηση σε περιβάλλοντα με κοινωνικούς εταίρους)

26. Η SL προσφέρει επαρκή χρονικά περιθώρια για να γίνουν οι εμπειρίες αποτελεσματικές και βιώσιμες

27. Η SL προσφέρει επαρκή χρονικά πλαίσια για μάθηση σε περιβάλλοντα της κοινότητας/με εταίρους της κοινότητας

12. Χρήση της διαδικασίας αξιολόγησης και τεκμηρίωσης

Ως αναπόσπαστα μέρη των δραστηριοτήτων SL, προκειμένου να προετοιμάσουν μια τελική παρουσίαση των αποτελεσμάτων που αξιολογήθηκαν από τους κοινωνικούς εταίρους. Διαφανής αξιολόγηση με προσοχή στις επιπτώσεις στη γνώση για τη γλωσσική και πολιτιστική ποικιλομορφία.

28. Η αξιολόγηση περιλαμβάνεται ως αναπόσπαστο μέρος της δραστηριότητας SL

29. Η τεκμηρίωση περιλαμβάνεται ως αναπόσπαστο μέρος της δραστηριότητας SL

30. Το έργο της υπηρεσίας παρουσιάζεται στο κοινό

31. Η SL δίνει την ευκαιρία στην κοινότητα να συμμετάσχει σε δημόσιο διάλογο

13. Εκτίμηση της διεπιστημονικότητας

32. Η αξιοποίηση της μάθησης υπηρεσιών είναι διεπιστημονική διαδικασία

14. Βιωσιμότητα

Ο αντίκτυπος της μεθόδου στην κοινότητα όσον αφορά την προώθηση της γλωσσικής και πολιτιστικής ποικιλομορφίας μετά την ολοκλήρωση του έργου.

33. Η μάθηση μέσω υπηρεσιών θα έχει αντίκτυπο στην κοινότητα μετά το πέρας της.

34. Το έργο διαθέτει τους πόρους για να συνεχίσει να λειτουργεί στο μέλλον

35. Η κοινότητα συμμετέχει στη διατήρηση του προγράμματος μακροπρόθεσμα

Πηγές

- Aramburuzabala, P. (2022). A European Framework for the Institutionalization of Service-Learning in Higher Education. Policy Brief. UNESCO World Higher Education Conference. <https://whhec2022.net/resources/Institutionalisation%20of%20service%20learning%20in%20HE%20-Aramburuzabala.pdf>
- Aramburuzabala, P. & Cerrillo, R. (2023). Service-Learning as an Approach to Educating for Sustainable Development. *Sustainability*, 15, 11231.
- Aramburuzabala, P., Cerrillo, C. y Tello, I. (2015). Aprendizaje-servicio: una propuesta metodológica para la introducción de la sostenibilidad curricular en la Universidad. *Revista de Currículum y Formación de Profesorado*, 19, Enero-Abril; pp. 78-95. <http://www.ugr.es/local/recfpro/rev191ART5.pdf>.
- Aramburuzabala, P., Vargas- Moniz, M. J., Opazo, H., McIlrath, L. & Stark, W. (2019). Considerations for service learning in European higher education. In P. Aramburuzabala, L. MacIlrath & H. Opazo. In *Embedding Service-Learning in Higher Education. Developing a Culture of Civic Engagement in Europe*. Oxon: Routledge; 230-243.
- Buchanan, A.M., Baldwin, S.C. y Rudisill, M.E. (2002). Service learning as scholarship in teacher education. *Educational Researcher*, 31(5), 30-36.
- Cayuela A., Aramburuzabala P., and Ballesteros C. (2020). Research Report. A review of Service-Learning in European Higher Education. European Observatory of Service-Learning in Higher Education. Available at: <https://www.eoslhe.eu/>
- Cerrillo, R. (2021). Aprendizaje-servicio y justicia social. En J. J. Vergara y F. J. Murillo (Coords.), (2021). *Miradas que educan. Diálogos sobre educación y justicia social* (pp. 205-2014). Zimbra/Baladre.
- Franco, R. (2000). The Community College Conscience: Service-Learning and Training Tomorrow's Teachers. *Service Learning, General*. 117. <https://digitalcommons.unomaha.edu/slceslgen/117>
- Gerritsen, N., Duarte, J. & Melo-Pfeifer, S. (2023). *Yes we can! Social action to foster linguistic and cultural diversity and inclusion in higher education. Synthesis report of BOLD survey and round tables*. <https://boldproject.eu/results/>
- Grönlund, H. & Nortoma, A. (with Pilar Aramburuzabala, Lorraine McIlrath, Héctor Opazo, Reinhard Altenburger,, Stephanie Maas, Natalija Mažeikiene, Lucas C. P. M. Meijs, Nives Mikelic, Juliet Millican, Wolfgang Stark, Guillaume Tuytschaever, Maria Vargas-Moniz and Bruna Zani) (2017). Guidelines for institutionalization of service-learning. *Europe Engage - Developing a Culture of Civic Engagement through Service-Learning within Higher Education in Europe*. Retrieved from <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/4676aec5-7f74-4a0c-bdff-cda07beb4892/guidelines-euengage-2.pdf>

- Hoyt, L. (2014). University Civic Engagement. A Global Perspective. In D. W. Brown, D. Witte & J. Easton (Eds); 42-53. Higher Education Exchange. Dayton, Ohio: Kettering Foundation. Available at https://www.kettering.org/sites/default/files/product-downloads/HEX-2014-final_o.pdf
- Iyer, R. Carrington, S., Mercer, L. & Selva, G. (2018). Critical service-learning: Promoting values orientation and enterprise skills in pre-service teacher programmes. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*. 46(2), 133 - 147. <https://doi.org/10.1080/1359866X.2016.1210083>
- Ribeiro LM, Miranda F, Themudo C, Gonçalves H, Bringle RG, Rosário P and Aramburuzabala P (2023). Educating for the sustainable development goals through service-learning: University students' perspectives about the competences developed. *Frontiers in Education* 8, 1-14. doi: 10.3389/feduc.2023.1144134. [https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/feduc.2023.1144134/full?utm_source=Email to authors &utm_medium=Email&utm_content=T1 11.5e1 author&utm_campaign=Email publication&field=&journalName=Frontiers in Education&id=1144134](https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/feduc.2023.1144134/full?utm_source=Email%20to%20authors&utm_medium=Email&utm_content=T1_11.5e1_author&utm_campaign=Email_publication&field=&journalName=Frontiers%20in%20Education&id=1144134)
- Root, S., Callahan, J., & Sepanski, J. (2002). Building teaching dispositions and service-learning practice: A multi-site study. *Michigan Journal of Community Service Learning*, 8(2), 50-60.
- Tinkler, A., Tinkler, B., Reyes, C., & Elkin, S. (2019). Critical Service-Learning: Learning Through Experience to Advance Teacher Education. *Journal of Experiential Education*, 42(1), 65-78. <https://doi.org/10.1177/1053825918820662>
- Winterbottom, C., Lake, V., Ethridge, E., Kelly, L. & Stubblefield, J. (2013). Fostering social justice through service-learning in early childhood teacher education. *Revista Internacional de Educación para la Justicia Social*, 2(2), 33-53, <http://www.rinace.net/riejs/numeros/vol2-num2/art2.pdf>